

BORIS MAKSIMOVIĆ
HADŽILUK PLEMENITOM SNU

BORIS MAKSIMOVIĆ
HADŽILUK PLEMITOM SNU
3. izdanje

Izdavač: Imprimatur d.o.o.

Za izdavača: Boris Maksimović

Lektura: Sonja Lero Maksimović

Dizajn korica: Damir Omić

Grafička priprema: Sonja Lero Maksimović

Štampa: Skandi s.p.

Za štampariju: Mladen Spasojević

Tiraž: 300

Godina: 2020.

ISBN: 978-99976-776-7-9

Boris
Maksimović

HADŽILUK
PLEMENITOM
SNU

Čovjek nije drvo, i vezanost je njegova nesreća, oduzima mu hrabrost, umanjuje sigurnost. Vežući se za jedno mjesto čovjek prihvata sve uslove, čak i nepovoljne, i sam sebe plaši neizvjesnošću koja ga čeka. Promjena mu liči na napuštanje, na gubitak uloženog, neko drugi će zaposjesti njegov osvojeni prostor, i on će počinjati iznova. Ukopavanje je pravi početak starenja, jer je čovjek mlad sve dok se ne boji da započinje. Ostajući, čovjek trpi ili napada. Odlazeći, čuva slobodu, spreman je da promijeni mjesto i nametne uslove. Kuda i kako da ode? Nemoj da se smiješiš, znam da nemamo kud. Ali možemo ponekad, stvarajući privid slobode. Tobože odlazimo, tobože mijenjamo. I opet se vraćamo, smireni, utješljivo prevareni.

Meša Selimović „Derviš i smrt”

ŠTA JE UOPŠTE PUTOVANJE I OTKUD MENI PRAVO DA NA TO PITANJE ODGOVARAM?

DESI SE NEKAD čovjeku, probudi se ujutro i u onoj finoj izmaglici kroz koju nazire stvarnost, sjeti se nekog trenutka sa nekog putovanja, nekog naizgled nebitnog trenutka, kao kad je bio tvoj red da očistiš zajedničku kuhinju kolibe u kojoj si stanovao, gdje si sa svojim drugom iz Meksika, kojeg najvjerojatnije nikad više nećeš sresti, usred danske šumetine pričao o prvim poljupcima ili ste poredili balkanske i meksičke djevojke, sve ribajući zagorjelo posuđe. Neki tako dotad nebitan trenutak dođe ti u sjećanje i učini ti se kao sama suština tog putovanja, kao da si samo zbog toga prešao pola Evrope, kao da su sve one monumentalne građevine koje si vidio i sve one bitne diskusije koje si vodio samo blijeda sjenka tog trenutka, koji ti se sad čini kao jedini pravi dodir suštine života.

Šta je uopšte putovanje? Razbijanje monotonije učmale svakodnevice, duhovni čin lične nadogradnje, prevazilaženje opšteprihvaćenih granica ili nešto deseto? Što bi rekao Dobriša Cesarić:

„Ko zna
ah, niko ništa ne zna,
krhko je znanje
možda je pao zrak istine u me
a možda su sanje.”

Istina je da ti se putovanja vraćaju u sjećanje godinama, kao odbлесак sunca sa površine vode i dok god prave odsjaje u tvom umu, nisu gotova.

Putovanje je ono što niko ne može da ti oduzme. Pare možeš da izgubiš, ženu mogu da ti otmu, prijatelji mogu da se razidu, ali kaldrme koje si prepješačio, crkve u kojima si se molio, vina koja si probao, to niko ne može da ti oduzme. Sve i da ti lobotomiju izvrše, ostaće neki odbлесак sjećanja koji će čuvati to za tebe.

Putovanje je bogatstvo koje ne trune, ne prolazi, blijedi, ali nikad ne nestaje. Putovanjem se vraćaš u harmoniju sa svijetom, izlaziš iz svoje male ljuštore i stupaš na široku pozornicu svijeta. Nekad kad shvatiš da imaš poznanike od Rio de Žaneira do Šangaja, od Kopenhagena do Adis Abebe, uvidiš da one pjesničke maštarije o apsolutnoj povezanosti svih bića i nisu tako pretjerane, jer si i sam hodajući dokaz toga, dokaz koji su oblikovali ljudi iz svakog ćoška ove planete. Svi smo povezani. Da li ćemo se u ovom kratkom životu sresti, to je manje važno.

Važno je da treba da se usudimo samo prvi korak da napravimo. Da prijedemo onu planinu kućnog praga na koju se žalio onaj trebinjski beg kad su ga pitali zašto nikad nije bio u Dubrovniku. Samo kućni prag da prijedemo, a i to nekad zna biti teško. Ali čim taj prvi korak napravimo, putovanje je već tu. Kasnije, kad smo načisto sa sobom, sve je lako. Drugi grad,

druga država, drugi kontinent, sve je to manje-više isto. Ali taj prvi korak je onaj što pravi razliku između putovanja i vječitog mirovanja. Putovanje je kao ljubav. Da bi ga u potpunosti osjetio moraš da mu se prepustiš u potpunosti, bez straha od onoga što te očekuje, da ne znaš gdje ćeš završiti na kraju, presecan ili povrijeđen. Moraš da se prepustiš toj struji života, vjerujući da ljudi nisu zvijeri, da je svaki trenutak neko novo otkriće, da te iza svakog ćoška očekuje neka nova radost, a ne neka nova rana.

Nije isključeno da ćeš se na kraju razočarati, kao što to inače u životu biva, ali isto tako nije isključeno da će te ono jedno pozitivno iskustvo učiniti daleko ispunjenijim čovjekom, toliko srećnijim da shvatiš da zbrajanje sreće i nesreće u životu često nije prosto sabiranje dva i dva, već nešto mnogo varljivije i mističnije.

Iskreno, potpuno putovanje, ono gdje ideš u potragu za ljudima, a ne za građevinama, liči na ljubav po tome da se čovjek ne boji da spusti gard, da šansu za poljubac ili udarac ispod rebara prepuštaš onome ko stoji nasuprot tebe, da mu daš mogućnost da reaguje prvi i da se ne bojiš ishoda tog susreta. Jer sve u životu što radimo zasniva se na povjerenju, i ako tu tajanstvenu vezu uspijemo da ostvarimo, mnoge stvari će se okititi nevidljivim oreolom finog sjećanja, koji zveckaa kao zvončići na ulazu u stare radnje iz kojih hiljadu stvari pokušava da nađe svoj put do tebe. Možda sam patetičan, ali zaista vjerujem da se ključ sreće krije u prihvatanju mogućnosti nesreće i razočaranja, u riziku, kockanju, prepuštanju sveukupnosti onoga što može da ti se desi dok ne dopuštaš strahu da oblikuje tvoj odnos prema najbližoj budućnosti. I u ljubavi i na putovanju.

Nekad se desi da tvoje prvo iskustvo u nekoj zemlji odredi okvir po kojem ćeš mjeriti svako drugo, kao što nekad prva veza na čovjeku ostavi dublje tragove nego bilo koja druga. Ima u putopisu Rastka Petrovića iz Afrike jedan odlomak koji govori baš o tome.

„Prvo putovanje kroz jednu zemlju više upoznava čoveka s tom zemljom no i jedno iduće, koje još slabi i prvobitno stečena ubjeđenja. Navika je najgori neprijatelj saznanja, kaže sedi prijatelj, na moje divljenje, ne toliko što tako jasno zaključuje o onome što se meni samo činilo, već što tako širokogrudno zaključuje on koji je, da upozna koji kraj svega, provodio u njemu po dvadeset i trideset godina.”

Jer prvo putovanje često ima snagu kulturnog šoka, kao što se često šamar duže pamti nego kompliment. Kasnije nam navika uđe u krv, i to je čak i dobro, jer bez nje ne bismo mogli da dublje ulazimo u neku zemlju, ali gubimo onu dječju začuđenost pred novim svaki sljedeći put kad tamo kročimo. I zbog tog treba voljeti taj prvi kontakt, to prvo čuđenje, jer će možda upravo ono da nam ostane u svijesti kad sve ostalo ispari. Nekad su baš ti trenuci oni kojih se sjećamo s osjećajem da je ovaj život bio vrijedan življenja.

Odemo tako nekad nekud i kasnije, kad se vratimo, počnemo da sabiramo utiske. Pišemo o impresijama, o susretima, o zgradama, o nebu iznad nekog mjesta... Ali nekad odemo u neko hvaljeno mjesto i vidimo samo gomile turista kako slikaju, kako u grupama slijede vodiča kao proroka, kako se svađaju sa konobarima i jednostavno se umorimo. I nismo sigurni šta da kažemo. Da je taj grad o kojem su pisali i sanjali toliki prije nas nestao, a da ga je zamijenila samo turistička vreva, da ga ispljujemo sa visine, ili da ga lažno nahvalimo, bez žara i bez iskrenosti?

Tada mnogi od nas kreću u potragu za gradom onakvim kakvim su ga vidjeli oni prije. Da uporedimo utiske, ali i da se na pristojan način izvučemo od istine koju smo vidjeli. To je neka vrsta kompromisa, da koristimo tuđe lijepe, ali u neku ruku lažne utiske, umjesto da istresemo svoje ružne, ali iskrene. Treba se nekad uzdržati od pljuvanja, previše ga je u ovom svijetu i bez nas. Ali nekad je prosto teško suzdržati se da ne kažemo, na primjer, da je u Veneciji više Japanaca nego Venecijanaca, da Beč smrdi na konjsku balegu i da to nije nimalo romantično, da u Kopenhagenu vrijeme izluđuje, ukratko, da mnogi gradovi, takoreći, žive od stare slave, od onoga što su nekada pisali o njima, a da pravog života tu više nema.

Postoji jedna podvrsta imaginarnog putovanja, a to je putovanje tuđim impresijama. Na primjer, kroz misli, osjećanja i uvjerenja nekog pisca o nekom gradu. Često ta slika postaje toliko jaka da je čovjek zamijeni za onu stvarnu, ako ta stvarna i objektivno jedina uopšte i postoji. Tako se lako desi da po Parizu tražimo Boderov ili Hemingvejev Pariz, a da ni jednog ni drugog nema. Hodamo ulicama tražeći sjeni i tragove nekoga ko je zapisao kardiogram grada prije stotinu godina i, zagledani u prošlost, ne primjećujemo koliko je grad mutirao.

Skoro svaki putopis je mala, dobronamjerna laž koja treba da nas uvjeri da postoji neka zajednička i neprolazna ljepota. Ali ljudi je bezbroj i utisaka je još toliko i svako uzimanje nečijih impresija zdravo za gotovo greška je u startu. Mnogi slavni pisci su svojim autoritetom dali nekom gradu slavu, a te slave nije ni bilo. I Kolumbo je umro uvjeren da je otkrio drugi put za Indiju. Svaki grad treba posjećivati kao da ga

niko drugi nije posjetio prije nas i ničijim utiscima ne treba do kraja vjerovati. Svako putovanje je, što bi rekao Meša, hadžiluk nečijem plemenitom snu, a i takvih se treba čuvati jer svako neispunjeno očekivanje nosi u sebi klicu razočaranja. Čisti kao ruža, treba da otkrivamo nove svjetove, pa ako se i pronađemo u nečijem opisu, tim bolje, ali ako glavom udarimo u zid stvarnosti, neka nas niko ne razuvjeri da to nije tako. Jer grad je živa stvar i svakog časa se mijenja, a zapisi su zapisi, čvrsti i nepomjerljivi, nebitno da li su u glini, kamenu, na papiru ili na internetu. Zato, uplovite u ovu knjigu ne zaboravljajući nijednog trenutka da je to samo moj svijet, u kom se možda pronađete, ali vam to niko ne garantuje.

PUT ZA ANDALUZIJU

PROBLEM SA PUTOVANJIMA je što te inficiraju. U početku ti je dovoljno minimalno pomjeranje. Odeš do Prijedora ili do Dervente na dan-dva, malo promijeniš sredinu, upoznaš neke nove ljude i neko vrijeme si miran. Kasnije, apetiti počnu da ti rastu. Odeš nekud na ekskurziju, ne sviđi ti se kako te vodaju kao ovcu po muzejima i od spomenika do spomenika, pa ganjaš neku samostalnu varijantu, da li neki seminar, stipendiju ili jednostavno, čisto putovanje u sopstvenoj organizaciji ako uspiješ da uštediš nešto novca. I malo po malo, istaćkaš Evropu, spojiš brojeve po karti Starog kontinenta i zamišljaš da si tim putovanjima iscrtao neki lik. A onda dođe zamor i od Evrope i ona počne da ti bude tijesna, kao što ti je Bosna i Hercegovina postala tijesna samo koju godinu ranije. I počinješ da maštaš o Indiji, Brazilu, Ugandi, gdje god, samo da nisi kod kuće. Onda se desi da se tvoja očekivanja sudare sa onima ljudi oko tebe. Majka i otac misle da ćeš prijeći neku kritičnu granicu, da ćeš se smiriti, a ti sve gori i gori postaješ, razmišljaš da se u potpunosti posvetiš putovanjima i da od toga i za to živiš, a znaš da je to ne samo u ovoj zemlji i ne samo u ovom vremenu na korak od nemogućeg. Ali što više putuješ sve više ti se putuje. Onda se zaposliš i shvatiš da nemaš više mogućnost ni povremenih malih bježanja.

Shvatiš da godišnje imaš maksimalno dvije sedmice i da te dvije sedmice moraš da iskoristiš na najbolji mogući način, tako da ti se bar na neko vrijeme smiri želja za putovanjima. Shvatiš i da su dvije sedmice malo za bilo kakav aranžman van Evrope i da će to morati pričekati neka bolja vremena.

A onda, kao kec na desetku, do tebe dođe informacija da se Putnička kuća, jedinstven projekat momaka iz Kluba putnika Srbije, ove godine održava u Granadi, u Andaluziji, i da to može biti savršeno solomonsko rješenje.

Prvo izdanje Putničke kuće desilo se 2012. godine u Istanbulu. Spiritus movens Kluba putnika, duo Lazar Pašćanović i Uroš Krčadinac – oni će iz Granade prijeći u Maroko i odatle preko Mauritanije i Zapadne Sahare auto-stopom stići sve do Senegala – došli su na ideju da preko svog sajta skupe dovoljno sitnih donacija poštovalaca i prijatelja Kluba za iznajmljivanje stana čija bi vrata bila otvorena za sve, kako za one koji su donirali neku simboličnu sumu, tako i za one koji nemaju tu priliku, ali smatraju da mogu na neki drugi način da doprinesu tom projektu. Prosto – možeš da daš koliko hoćeš, a i ne moraš. Samo ne smiješ da budeš parazit u kući.

Kako oni kažu, cilj Putničke kuće je da se putnici iz cijelog sveta međusobno upoznaju, povežu, razmijene priče i iskustva. To je jedan mali korak ka izgradnji globalne kulture samostalnih, istraživačkih i kreativnih putovanja. Cilj je isto tako da se bar malo razbije ta predrasuda da za putovanja treba puno para. Momci i djevojke iz Kluba putnika stalno pomjeraju granice dokazujući da nije baš sve tako crno-bijelo i da čovjek, ako zna šta hoće, može da postigne puno više nego što mu se to čini na prvi pogled.

U Putničkoj kući nema kreveta – nose se podloške i vreće za spavanje. Neko bi rekao da to nema smisla, da je neudobno i šta sve već ne. Neko može čekati bolje dane dok ne skupi pare da plati sebi hotel, ali ako prođe vrijeme a pare ne dođu, ko će biti kriv za propuštene prilike i protraćeno vrijeme? Putovanje počinje tamo gdje udobnost prestaje.

Spavanje na podlošci nije neudobno. Ono što te stvarno žulja je osjećaj da vrijeme prolazi pored tebe, a ti si rob okolnosti koje ne možeš da kontroliš. Žulja osjećaj da jednom imaš 25 godina i da ćeš ih provesti žaleći se na nedostatak para za putovanje, a onda kad dobiješ pare, nemaš vremena. Odmah nakon što djeci kažu da Djed Mraz ne postoji, roditelji bi trebalo da im objasne i da nikada u životu neće imati u isto vrijeme dovoljno i vremena i para za putovanja. Svijet tad možda ne bi bio puno bolje mjesto, ali bi svakako bilo manje nezadovoljnih ljudi, a to je velika stvar.

Direktan voz ne postoji, kao ni direktne autobuske linije. Jedino rješenje bile su jeftine avio-karte. Iako ovaj vid putovanja u Evropi već više od 10 godina ne predstavlja nikakav novitet, zbog problema sa vizama i mnogo čim drugim kod nas se i dalje reaguje sa čuđenjem i nevjericom na činjenicu da za 40 KM možeš otići od Trsta do Barselone savršeno ispravim „boingom 737”.

Drug mi je predložio da idem obilaznim putem. Preko Belgije. A da se vratim preko Švedske. U prvimah mi se to učinilo kao sulud prijedlog. (Jer zašto putovati na jug preko sjevera?!) A onda sam ga prihvatio i već za koji dan karte su bile kupljene. Banjaluka–Beograd–Budimpešta–Brisel–Sevilja–Granada–Malaga–Malme–Beograd–Banjaluka. To je bila zacrtana ruta.

Dok sam spavao na klupi na budimpeštanskom aerodromu, mislio sam da postoje možda i bolji načini da čovjek provede godišnji odmor. Možda je trebalo samo da odem do Makarske i da mi sva briga bude da mi se pivo ne ugrije u ruci ili da ne nagazim na nekog morskog ježa. Mislio sam, možda će na kraju ovo sve da mi izađe na nos jer usklađivanje četiri avionska leta, voz i autobus traže mnogo logistike i pamćenja podataka koje ne smiješ da zaboraviš, inače ćeš ostati zarobljen na nekom glupom aerodromu bez para za povratak. Onda sam se okrenuo na drugu stranu i zaspao, a kad sam se probudio i vidio da je došlo vrijeme za ukrcavanje, shvatio sam da je naspavanje odnijela sva ta pitanja sa sobom. A onda je avion uzletio iznad kišne Budimpešte, neko vrijeme se probijao kroz oblake guste kao tijesto i sive kao mamuran dan i na kraju se digao iznad oblaka, koji su izgledali kao planina prekrivena savršenim snijegom.

Samo što smo mi bili 10.000 metara iznad planina i ta snježna draperija kao da je bila granica između dva svijeta – onog prljavog, bučnog i užurbanog gdje pada kiša i oblaci izgledaju kao da će povratiti i onog ljepšeg, gdje je sve tako savršeno da očekuješ da ćeš kroz prozor aviona vidjeti neke anđelčice kao sa Rafaelovih slika kako se izležavaju po kabastim oblacima i sviraju harfe.

Aerodrom Šarlroa je sporedni briselski aerodrom i jedan od onih koji ne bi ni imali prometa da Rajaner ne slijeće svakih 15 minuta na njega. Do Brisela karta košta 17 evra u jednom smjeru, a pošto sam u Briselu već bio (a i proradila je cicija u meni), odlučujem se da odem do gradića Šarlroa, po kojem je aerodrom i nazvan, da saspem u sebe koje pivo i skratim vrijeme do aviona za Sevilju. Šarlroa nije bogzna

kako lijep grad. Nije idiličan kao Briž, niti nadmen kao Brisel. Nekad je bio jako industrijsko središte, a danas nije ništa. Siromaštvo i nezaposlenost su na visokom nivou, bar po belgijskim standardima. Pitam neku djevojku gdje je centar i ona mi objašnjava, ali me opominje da ne idem predaleko „jer su tamo loše ulice”, misleći na imigrantski dio grada, prepun tamnoputih nesrećnika koji su tu došli iz Konga, Somalije, Iraka ili Pakistana. Sjedam u neki bistro i naručujem „stela artoa”, jer kad si u Rimu, ponašaj se kao Rimljanin.

Konobar mi donosi pivo i kikiriki, ja blenem okolo i pokušavam da saberem utiske. Juče ujutru sam bio u Srbiji, naveče u Mađarskoj, sad sam u Belgiji, večeras treba da budem u Španiji, a putovanje je tek počelo. Dok konsolidujem misli i emocije, pored mene sjeda neki fini gospodin i sa takvim ćeifom naručuje i ispija neko tamno domaće pivo. Belgijanci piju pivo kao što Francuzi piju vino. Svako pivo ima svoju posebno dizajniranu čašu, naljepnica je bitna kao i oblik čaše ili flaše, sve što ima veze sa tim pićem bogova jednako je bitno. Ispijanje piva nije proces čiji je osnovni cilj da se napiješ, već način uživanja u životu. „Bog je ljudima dao pivo jer nas voli i jer želi da budemo srećni” – kažu da je rekao Bendžamin Frenklin, ali ko god da je rekao bio je u pravu. Otišao sam dalje da obiđem grad, da pošaljem razglednicu, da se nakradem negdje bežičnog interneta, ali u glavi mi je i dalje bilo ono pivo. Lef (Leffe). Otišao sam u prodavnicu i gledao ga u frižideru kako se preznojava. Nisam imao pojma kakvo je to pivo, znao sam da u Belgiji, kao zemlji piva, ima mnogo različitih okusa od kojih mnogi i ne bi sjeli našem tipičnom konzumentu zidarskih brendova. Bila je to dilema iz tamnog vilajeta:

uzmeš li me, kajaćeš se – ne uzmeš li me, kajaćeš se. Zato sam uzeo par komada, jer ako ću se kajati – kajaću se naveliko, i krenuo polako ka aerodromu. Leffe je izuzetno jako, tamno pivo, istovremeno i gorko i slatko i ne liči ni na jedno koje bi se kod nas moglo kupiti. Nije pravljeno da se saliva, već da se polako pije i uživa dok grickaš sir koji ti konobari serviraju. U autobusu za aerodrom raspričao sam se sa nekom bakicom Italijankom koja je bila u posjeti sinu, koji tu studira. Njoj je bilo zanimljivo da čavrlja sa nekim ko je četiri godine svog života potrošio na studiranje italijanskog, a meni je bilo zanimljivo to što je ta bakuta obišla cijeli svijet – od Argentine i Brazila preko čitave Evrope, Zimbabvea, Mozambika i Kenije, pa sve do Papue Nove Gvineje. Italijanske bake su institucija. Sjećam se njih par, čuvale su mi mjesto u redu na vrhu Ajfelovog tornja jer sam nešto bio zaboravio, sve su bile kao ova, visoke metar i žilet, a prepune energije. Bog dragi zna šta je tajna te njihove vitalnosti, da li mediteranska ishrana, da li sređenija država i humaniji sistem u kojem žive i stare ili nešto deseto, tek mnoge od njih putuju po svijetu kao da im je 25, a ne 75. Rastao sam se sa bakicom, popio još jedno pivo i otkunjabo u stolici još sat vremena čekajući svoj let.

Momak koji radi na pasoškoj kontroli pogleda moj pasoš pa uzbuđeno dreknu na mene po naški:

„Ohoj, Bosanac! Odakle si?”

„Banjaluka.”

„I ja sam iz Bosne, ali ja sam iz Sarajeva.”

„Mašala.”

Ali njegov francuski naglasak bio je prejak i nisam mogao a da se ne zapitam da li je on uopšte rođen u bolnici na Koševu ili su samo njegovi na vrijeme napustili ovo čudo od zemlje.

Još kontrola, još skeniranja, još prolaza i putoka-
za, još hiljadu ljudi svih boja kože i konačno sam u
avionu. Izgubio sam više osjećaj za vrijeme, umoran
sam i spava mi se, ali glas kapetana na zvučnicima u
jednom trenutku kaže da letimo iznad Pariza, a to je
i više nego dobar razlog da ostaneš budan. Koliko je
ogroman Pariz čovjek shvati tek kad vidi koliko mu
vremena treba da ga preleti. Sabiram u glavi: još sat i
po i biću na korak od krajnjeg juga Evrope. Avion se
približava zemlji, već nazirem maslinjake, vidim spa-
ljenu zemlju, vidim vinograde. Andaluzija, konačno.